

Basílica del Pilar -kirkon keskikupolin sijainti on suunniteltu tarkasti olemaan yhden pääkadun visuaalinen päätepiste.

Historiakylpy modernissa suurkaupungissa: Zaragoza

19.3.2024 7.00

Vaikka Espanjan-matkailijan ykkösasiana olisi intohimoinen shoppailu, yökyöpelinä hyppelehtiminen tai vaikkapa musiikkifestivaalit, niin Zaragozassa hän joutuu jo ensi hetkestä lähtien historian havinan jyräämäksi – piti hän sitten historiasta tai inhosi sitä.

Teksti ja kuvat: Sakari Karttunen

Vanhankaupungin kahden tuhannen vuoden ikäiset kapeat kadut, arkkitehtuurin monimuotoisuus ja aragonialaisten ylpeys menneisyydestään kertovat, että nyt ei ollakaan missä tahansa tuppukylässä. Ollaan Espanjan viidenneksi suurimmassa kaupungissa, Aragonian itsehallintoalueen pääkaupungissa. Niin vanhassa, mutta kuitenkin nykyaikaisuudessaan yhdessä Euroopan moderneimmista suurkaupungeista.

Pakollinen historian pikakelaus, por favor. Ei vähäisempi Rooman keisari kuin itse Augustus perusti Zaragozan Ebro-joen rannalle vuonna 24 eaa. Jo sitä ennen kreikkalaiset olivat tuoneet joen hedelmälliseen laaksoon oliivipuunsa. Goottien jälkeen valtaa pitivät nelisensataa vuotta muslimit, kunnes vuonna 1118 kristityt löivät heidät ja julistivat Zaragozan Aragonian kuningaskunnan pääkaupungiksi.
Vuonna 1469 Aragonian kuningas Ferdinand II nai serkkunsa, Kastilian kuningattaren Isabellan. Aragonia ja Kastilia yhdistyivät, ja siitä katsotaan Espanjan alkaneen valtiona. Lopullisesti koko Espanja yhdistyi vuonna 1512. Pääkaupunki siirrettiin Toledosta Madridiin vuonna 1561. Se historiasta, gracias!

Ferdinand loi pohjan Espanjalle, mutta tuhosi maan monikulttuurisuuden

Vaikka kuinka lähtisi kelaamaan olennaisinta nyky-Zaragozaa, niin ei kulkija sille mitään mahda, että keskellä kaupunkia törmää roomalaisten pystyttämän kaupunkimuurin muhkeisiin järkäleisiin. Myös todisteet heidän rakentamistaan kylpylästä, jokisatamasta ja teatterista ovat jäljellä. Jos kuitenkin haluaa tiivistää suositukset kiireiselle vierailijalle – jollainen tämän kirjoittaja aikataulun sanelemana oli – niin on kolme kohdetta, joita ei voi sivuuttaa: Aljafería-palatsi sekä kaksi kirkkoa eli Basilica de Pilar ja Catedral de San Salvador (La Seo).

Aljafería kuuluu itsestään selvänä UNESCOn maailmanperintöluetteloon. Palatsia pidetään yhtenä tärkeimmistä 1000-luvun espanjalais-maurilaisen arkkitehtuurin monumenteista. Tosin sen vanhimmat osat ovat jo 800-luvulta. Ensin palatsia isännöivät maurit, jolloin siitä kutsuttiin Ilon palatsiksi. Maureja seurasivat kristityt kuninkaat. Elettiin 500 vuotta kestänyttä kristittyjen, muslimien ja juutalaisten yhteiselon aikaa, mikä heijastelee muun muassa vieri vieressä olevista kolmella eri kielellä maalatuista teksteistä.

Kun kuningashuone siirtyi Kastiliaan, alkoi palatsin synkkä kausi. Se nimittäin toimi inkvisiittoreiden kidutus- ja tappokeskuksena sekä vankilana. Selleissä huomio kiinnittyy vankien raaputtamiin kotiseutujen nimiin. Ties miltä ajalta tänne päätyivät miehet Bristolista, Limerickistä…

Vuonna 1987 Aljaferíaan valmistui Aragonian parlamentin moderni istuntosali. Taidolla entistetyt palatsin historialliset sali museoesineineen ovat suosittu turistikohde.

Mutta sekään ei korvaa sitä Espanjan kulttuuria kohdannutta suoneniskua, jonka Espanjan yhdistäjäksi luettava Ferdinand aiheutti.

Hän näet perusti Espanjan inkvisition ja tukahdutti maan kukoistavan monikulttuurisuuden ajamalla maanpakoon juutalaiset ja jäljelle jääneet muslimit. Jokaisella maalla on taakkanaan yksi tai useampia historian tuomion ansaitsevia hölmöjä, niin Espanjallakin.

Don Quijote oli matkalla Zaragozaan, mutta joutuikin Barcelonaan

Francisco Goyan (1746 – 1828) patsaan juurella nautiskelee viiniä pronssinen mies, jonka asu noudattaa tarkasti taiteilijan aikakauden muotia.

Kristittyjen palvelukseen jääneiden maurien taiteilema keramiikka La Seo -katedraalin muurissa on UNESCOn maailmanperintökohde.

Mainitsemani kaksi kirkkoa ovat siis must. Lyhyesti: Basílica de Pilarin kuuluisuus perustuu sen jättimäiseen, alabasterista valmistettuun alttaritauluun, arkkitehtonisiin hienouksiin sekä yli 5000 pillin urkuihin. Jos vierailijalla on onnea, niin joku paikallinen näyttää hänelle katosta ne kaksi kohtaa, joissa sisällissodan aikaisten pommien tekemät reiät ovat vielä havaittavissa. Toinen on Goyan maalauksessa kuorin katossa, toinen pylväässä kappelin ja kuorin välissä.

UNESCOn maailmanperintökohde La Seo on vuosisatoja kestäneen monivaiheisen rakentamisen huikea taidonnäyte. Historiallisesti arvokkain on goottilainen kirkonmuuri 1300-luvulta, jonka keraamiset boordit ovat kristittyjen palvelukseen jääneiden maurilaistaiteilijoiden työtä. Myös La Seon alttaritaulu vuodelta 1434 on alabasteria ja kuuluu kategoriaan Mykistyttävät.

Mutta unohdetaan historia ja mennään syömään. Ruoka on nimittäin yksi Zaragozan valttikorteista. Osuin ravintolaan nimeltä Tierra Maña, joka mainosti tarjoavansa tyypillistä aragonialaista ruokaa ja juomia läheiseltä Cariñenan viinialueelta.

Näin eteni 7 ruokalajin unohtumaton päivällinen:
-salaatti/sipuli/paprikasalaatti
-kinkkulajikkeita eri maakunnista ja pätkä verimakkaraa
-lehmän-, vuohen- ja lampaanmaitojuustoja
-ohuella vehnäleivällä tomaatti/valkosipuli/oliiviöljyjyseos
-jauhettua punaista paprikaa makean sipulin kera
-pääruokana kolmen sortin makkarat: longaniza Aragoniasta, chorizo Leónista ja morcilla Burgosista
-jälkiruokana neljän sortin leivonnaisia.

Rehellisyyden nimissä on sanottava, että kaikki makkara ei enää mennyt alas, jälkiruoasta puhumattakaan. Rajansa se on vatsan vastaanottokyvylläkin, niin antoisa kuin sukellus paikalliseen ruokakulttuuriin olikin.

Mutta voiko omalla historiallaan ylpeilevä kaupunki olla myös moderni, kuten jutun alussa väitettiin?

Kyllä vain, joten poimittakoot pari perustelua. Vuoden 2008 World Expo pidettiin Zaragozassa, jolloin tapahtuman teemana oli ”Vesi ja kestävä kehitys”. Zaragoza on valittu Euroopan pyöräilykaupungiksi numero uno, kiitos toimivan kaupunkipyöräsysteemin. Kaupunki palasi aikoinaan lakkautettuun raitiotieliikenteeseen vuonna 2011. Zaragoza on vannoutuneesti eurooppalainen.

Siitä kertoo Eurooppa-obeliski, jonka 12 valoa symboloivat Euroopan Unionin 12 perustajavaltiota. Ja koska arkkitehtuuri kertoo paljon kaupungin modernista tyylitajusta, niin kannattaa googlata Zaragozan vesitorni Torre del Agua, Expo 2008:n paviljonkisilta Pabellón Puente, uuden vuosituhannen silta Puente del Tercer Milenio ja Aragonian kongressipalatsi Palacio de Congresos de Aragón.

Vahinko, että Don Quijote ei onnistunut pääsemään Zaragozan turnajaisiin. Hän näet muutti suunnitelmansa tielleen sattuneen hidalgon houkuttelemana ja päätyi Barcelonaan. Vahinko siksi, että pian Zaragoza juhlisi näyttävästi Don Quijoten kuviteltua vierailua – kirjailija Cervantesin kuolemasta näet tulee vuonna 2016 kuluneeksi tasan 400 vuotta. Juhlikoot syntymäkaupunki Alcalá de Henares, Madrid ja moni muu Cervantesille tärkeä paikka. Mutta itse asiassa Zaragoza on kulttuurikaupunki ilman Don Quijoteakin. Se on Espanjan tärkeimpiä musiikki-, teatteri-, filmi- ja folklore-festivaalien keskuksia. Kannattaa tutustua: www.zaragozaturismo.es

Aljafería-palatsin maurilaisaikaista sisäarkkitehtuuria.

Tätä on kulttuuritietoisuus: pahoinkin vaurioituneet roomalaismuurin jäänteet on säilytetty aivan kaupungin ydinkeskustassa.

Zaragonialaiset ovat ylpeitä aragonialaisia, joille kansaperinteen vaaliminen on kunnia-asia.